

ВПЛИВ СВІТЛОВОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ НА ВІЛЬНОРАДИКАЛЬНІ ПРОЦЕСИ В ЛЕГЕНЯХ ЩУРІВ ІЗ ПЛЕВРИТОМ

В експериментах на щурах-самцях доведено, що за умов плевриту, індукованого карагінаном, та не тривалого дефіциту мелатоніну достовірно зростає рівень активних форм оксигену і продуктів пероксидації ліпідів у легенях.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: мелатонін, активні форми оксигену, пероксидне окиснення ліпідів.

ВСТУП. Використання штучного освітлення кардинально змінило як світловий режим, так і тривалість впливу світла на людину. Дія світла вночі стала суттєвою частиною сучасного способу життя, що супроводжується багатьма серйозними розладами стану здоров'я [1, 8, 12, 13]. Вважають, що порушення циклічності продукування мелатоніну порушує гормональний баланс, знижує захисні резерви організму, прискорює процес його старіння і розвиток патологій. Згідно з гіпотезою "циркадіанної деструкції" [14], пусковим механізмом патологічних змін, що виникають в організмі людини за дії світла в нічний час, є порушення добових ритмів організму, пригнічення нічної секреції мелатоніну епіфізом, що призводить до зниження його концентрації у крові [15].

Метою роботи було з'ясувати вплив нестачі мелатоніну на тлі плевриту на показники пероксидного окиснення ліпідів (ПОЛ) у тканинах легень щурів за умов короткотривалого експерименту.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ. Експерименти проведено на білих статевозрілих щурах-самцях лінії Вістар масою 220–260 г, яких утримували у стандартних умовах віварію Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Тварин було поділено на 4 групи по 7 щурів у кожній: інтактна група, 10-добова гіпофункція епіфіза, карагінановий плеврит, 10-добова гіпофункція епіфіза на тлі карагінанового плевриту.

© О. М. Ларичева, 2016.

Гіпофункцію епіфіза моделювали шляхом цілодобового освітлення лампами денного світла інтенсивністю 1500 Лк [11].

Для створення моделі неімунного гострого запалення використовували 1 % розчин карагану ("Sigma", США) [7]. Експериментальний плеврит було індуковано в анестезованих тварин шляхом внутрішньоплевральної ін'єкції 0,1 мл карагану. Розчин вводили на 8-му добу експерименту, а через 48 год здійснювали евтаназію щурів.

Продукцію активних форм оксигену (АФО) оцінювали за вмістом супероксиду. Продукцію супероксиду в гомогенатах тканин визначали за реакцією з нітросинім тетразолієм під впливом НАДН, НАДФН та пірогеналу [10].

Для оцінки інтенсивності процесів пероксидації в гомогенатах досліджуваних органів визначали вміст первинних і вторинних продуктів ПОЛ: дієнових (ДК), оксидієнових (ОДК) і трієнових кон'югатів (ТК) та ТБК-активних продуктів (ТБК-АП). Концентрацію ДК визначали за методом І. Д. Стальної (1977) [9], ТБК-АП – за методом І. Д. Стальної, Т. Г. Гарішвілі (1977) за реакцією з 2-тіобарбітуровою кислотою [9], ТК та ОДК – за модифікованою методикою з урахуванням молярного коефіцієнта екстинкції [6].

Статистичну обробку проводили за допомогою програми Microsoft Office Excel 2003.

Перевірку на нормальний розподіл проводили з використанням критерію W Шапіро–Уїлка. Достовірність різниці між групами з нормальним розподілом ознак оцінювали із застосуванням t-критерію Стьюдента. При порівнюванні двох

груп з вільним розподілом ознак використовували непараметричний U-критерій Уїлкоксона (Манна–Уїтні). Розходження вважали статистично значущими при $p < 0,05$ [2, 3].

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ. Результати проведеного дослідження вказують на те, що внаслідок короткотривалої нестачі мелатоніну в легеневій тканині тварин достовірно зростає рівень супероксиду: на 63,3 % ($p < 0,01$) – від мітохондріального електронно-транспортного ланцюга (ЕТЛ), на 43,9 % ($p < 0,01$) – від мікросомального ЕТЛ та на 42,3 % ($p < 0,01$) – від фагоцитів порівняно з даними інтакту (табл. 1).

Відтворення плевриту призвело до гіперпродукування супероксиду в легеневій тканині щурів при індукції НАДН на 62,7 % ($p < 0,001$), НАДФН – на 50,1 % ($p < 0,001$), пірогенамом – на 25,5 % ($p < 0,001$) відносно інтактних тварин.

Внаслідок комплексної дії світла та карагінану також активувалися всі три джерела генерації супероксиду. За умов експерименту спостерігали зростання рівня супероксидного радикала: внаслідок стимуляції мітохондріального окиснення – на 117,5 % ($p < 0,001$), мікросомального – на 57,3 % ($p < 0,001$) та фагоцитів – на 34,6 % ($p < 0,001$). Експериментальні дані свідчать про те, що при 10-добовій гіпофункції епіфіза на тлі плевриту основним джерелом продукування супероксидного аніон-радикала є мітохондріальний ЕТЛ, оскільки у тварин експериментальної групи його вміст збільшився на 33,2 % ($p < 0,01$) порівняно зі щурами з короткотривалою гіпофункцією та на 33,7 % ($p < 0,01$) порівняно з карагінановими тваринами.

Таким чином, отримані нами результати вказують на те, що нестача мелатоніну впродовж 10 діб сприяє активації утворення супероксид-

аніона в легеневій тканині, причому за умов плевриту найбільшу потужність проявляє мітохондріальний ланцюг окиснення. Супероксид ініціює та продовжує ланцюг вільнорадикального пероксидного окиснення ліпідів (ВРПО), є джерелом інших АФО.

Короткотривала світлова експозиція не викликала зміни концентрації первинних продуктів ПОЛ у легеневій тканині тварин. У щурів із плевритом спостерігали зростання концентрації ДК на 31,9 % ($p < 0,05$), а за дії освітлення – на 21 % ($p < 0,05$) відносно інтактних тварин (табл. 2). Рівень ОДК і ТК за комплексної дії світла та плевриту знизився на 38,6 % ($p < 0,05$) і 50,8 % ($p < 0,05$) відповідно. При цьому інтенсивність утворення ТБК-АП у гомогенаті досліджуваних органів збільшилася у всіх експериментальних групах: у 1-й – на 22,2 % ($p < 0,05$), у 2-й – на 21,3 % ($p < 0,001$), у 3-й – на 96,6 % ($p < 0,001$).

Збільшення утворення вільних радикалів в організмі й посилення процесів пероксидації ліпідів пов'язані між собою і супроводжуються рядом порушень властивостей біологічних мембран і функціонування клітини внаслідок окиснення тіолових груп мембранних білків та ферментів, збільшення йонної проникності ліпідного бішару, роз'єднання окиснення і фосфорилування в мітохондріях, зменшення стабільності ліпідного шару, що може призвести до електричного пробоя мембрани власним мембранним потенціалом та повної втрати мембраною її бар'єрних функцій [4].

Наші дані свідчать про те, що в легенях щурів із плевритом та короткотривалим дефіцитом мелатоніну відбувається більш виражена активація процесів пероксидації, ніж при гіпофункції епіфіза та плевриті окремо.

Таблиця 1 – Вміст і джерела генерації супероксидного аніон-радикала в гомогенаті легень щурів за умов короткотривалої гіпофункції епіфіза та плевриту ($M \pm m$, $n=7$)

Показник	Група			
	інтакт	10-добова гіпофункція епіфіза	карагінановий плеврит	10-добова гіпофункція епіфіза на тлі плевриту
$\cdot O_2^-$ від мітохондріального ЕТЛ (нмоль $\cdot O_2^- / г \cdot с$), індукованого НАДН	19,900 $\pm$ 0,224	32,500 $\pm$ 1,685 $p_1 < 0,01$	32,382 $\pm$ 0,752 $p_1 < 0,001$	43,288 $\pm$ 2,548 $p_1 < 0,001$ $p_2 < 0,01$ $p_3 < 0,01$
$\cdot O_2^-$ від мікросомального ЕТЛ (нмоль $\cdot O_2^- / г \cdot с$), індукованого НАДФН	21,000 $\pm$ 0,845	30,220 $\pm$ 1,405 $p_1 < 0,01$	31,525 $\pm$ 1,846 $p_1 < 0,001$	33,040 $\pm$ 1,124 $p_1 < 0,001$
$\cdot O_2^-$ від фагоцитів тканин (нмоль $\cdot O_2^- / г \cdot с$), індукованих пірогенамом	4,018 $\pm$ 0,090	5,716 $\pm$ 0,400 $p_1 < 0,01$	5,044 $\pm$ 0,360 $p_1 < 0,001$	5,408 $\pm$ 0,259 $p_1 < 0,001$

Примітка. Статистично вірогідно порівняно з p_1 – інтактною групою; з p_2 – гіпофункцією епіфіза; з p_3 – карагінановим плевритом.

Таблиця 2 – Біохімічні параметри ВРПО у легенях щурів за умов короткотривалої гіпофункції епіфіза та плевриту ($M \pm m$, $n=7$)

Показник	Група			
	інтакт	10-добова гіпофункція епіфіза	карагінановий плеврит	10-добова гіпофункція епіфіза на тлі плевриту
ДК, ммоль/кг	10,140±0,810	9,723±0,316	13,370±1,160 $p_1 < 0,05$	12,270±0,424 $p_1 < 0,05$ $p_2 < 0,001$
ТК, мкмоль/кг	216,757±43,374	151,669±27,872	238,787±23,902	106,560±23,478 $p_1 < 0,05$ $p_3 < 0,001$
ОДК, мкмоль/кг	531,231±71,307	398,334±37,938	628,453±51,621	326,107±41,740 $p_1 < 0,05$ $p_3 < 0,001$
ТБК-АП, мкмоль/г	8,423±0,354	10,290±0,692 $p_1 < 0,05$	10,220±0,170 $p_1 < 0,001$	16,560±1,098 $p_1 < 0,001$ $p_2 < 0,001$ $p_3 < 0,01$

Примітка. Статистично вірогідно порівняно з p_1 – інтактною групою; з p_2 – гіперфункцією епіфіза; з p_3 – карагінановим плевритом.

ВИСНОВОК. При індукованому карагінаном плевриті короткотривала нестача мелатоніну зумовила зміни у прооксидантному балансі в бік

активації ВРПО, зокрема зростання рівня супероксидного аніон-радикала внаслідок мітохондріального ланцюга окиснення і ТБК-АП у легенях щурів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Анисимов В. Н. Эпифиз, свет и рак молочной железы / В. Н. Анисимов, Д. А. Батулин, Э. К. Айла-мазан // Вопр. онкологии. – 2002. – **48**. – С. 524–535.
2. Атраментова Л. О. Біометрія. Ч. I. Характеристики розподілів : підручник / Л. О. Атраментова, О. М. Утевська. – Х. : Ранок, 2007. – 176 с.
3. Атраментова Л. О. Біометрія. Ч. II. Порівняння груп та аналіз зв'язку : підручник / Л. О. Атраментова, О. М. Утевська. – Х. : Ранок, 2007. – 176 с.
4. Владимиров Ю. А. Перекисное окисление липидов в биологических мембранах / Ю. А. Владимиров. – М. : Наука, 1972. – 252 с.
5. Владимиров Ю. А. Свободные радикалы в биологических системах / Ю. А. Владимиров // Соросовский Образовательный Журн. – 2000. – № 12. – С. 13–19.
6. Параніч А. В. Захисний ефект вітаміну Е при тотальній ішемії ізольованих органів щурів / А. В. Параніч, Ю. С. Юхнин // Физиол. журн. – 1993. – **39**, № 1. – С. 97–101.
7. Руководство по иммунофармакологии / под ред. М. М. Дейла, Дж. К. Формена ; пер. с англ. – М. : Медицина, 1998. – 332 с.
8. Световой режим, старение и рак // Сб. науч. трудов II Росс. симп. с междунар. участием (Петрозаводск, 17–19 окт. 2013 г.). – Киров : МЦНИП, 2013. – 336 с.
9. Современные методы в биохимии / под ред. В. Н. Ореховича. – М. : Медицина, 1977. – 392 с.
10. Цебржинский О. И. Дифференцированное спектрофотометрическое определение продукции супероксида в тканях НСТ-тестом / О. И. Цебржинский // Актуальні проблеми сучасної медицини. – 2002. – **2**, вип. 1. – С. 96–97.
11. Чеботар Л. Д. Кардіогенні ефекти мелатоніну : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук / Л. Д. Чеботар. – Сімферополь, 2010. – 21 с.
12. Ha M. Shiftwork and metabolic risk factors of cardiovascular disease / M. Ha, J. Park // Journal of Occupational Health. – 2005. – **47**. – P. 89–95.
13. Jasser S. A. Light during darkness and cancer: relationships in circadian photoreception and tumor biology / S. A. Jasser, D. E. Blask, G. C. Brainard // Cancer Causes Control. – 2006. – **17**. – P. 515–523.
14. Stevens R. G. Circadian disruption and breast cancer. From melatonin to clock genes / R. G. Stevens // Epidemiology. – 2005. – **16**, № 2. – P. 254–258.
15. Stevens R. G. Artificial lighting in the industrialized world: circadian disruption and breast cancer / R. G. Stevens // Cancer Causes Control. – 2006. – **17**. – P. 501–507.

ВЛИЯНИЕ СВЕТЛОВОЙ ЭКСПОЗИЦИИ НА СВОБОДНОРАДИКАЛЬНЫЕ ПРОЦЕССЫ В ЛЕГКИХ КРЫС С ПЛЕВРИТОМ

Резюме

В экспериментах на крысах-самцах доказано, что в условиях плеврита, индуцированного карагеном, и кратковременного дефицита мелатонина достоверно увеличивается уровень активных форм кислорода и продуктов перекисидации липидов в легких.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: мелатонин, активные формы кислорода, пероксидное окисление липидов.

О. М. Larycheva
V. SUKHOMLYNSKYI MYKOLAYIV NATIONAL UNIVERSITY

THE INFLUENCE OF LIGHT EXPOSURE ON FREE RADICAL PROCESSES IN THE LUNGS OF RATS WITH PLEURISY

Summary

The experiments on male rats demonstrated that under the conditions of pleurisy induced by carrageenan and short melatonin deficit, a significant increase in the level of reactive oxygen species and products of lipid peroxidation in the lungs takes place.

KEY WORDS: melatonin, reactive oxygen species, lipid peroxidation.

Отримано 19.07.16

Адреса для листування: О. М. Ларичева, Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, вул. Нікольська, 24, Миколаїв, 54030, Україна.